

Ds. Zondag: Bezinnen op beroepingswerk kan losmaking predikant voorkomen

„Bijna of helemaal losgemaakte predikanten ervaren dat er een kruisje achter hun naam staat”, aldus prof. dr. C. van den Broeke.

Heleen van de Fliert

20 juni 2025 16:17

Gewijzigd op 20 juni 2025 20:17

Leestijd 5 minuten

Het symposium op de Theologische Universiteit Utrecht. Voorin prof. dr. C. van den Broeke (l.) en ds. P.D. van den Boogaard. beeld Erik Kottier

Dat zei hij vrijdag tijdens het symposium "Losmaking van een predikant: impact, praktijk en reflectie" dat het Centrum voor Religie en Recht, uitgaand van de Theologische Universiteit Utrecht (TUU) en de Vrije Universiteit Amsterdam, organiseerde in samenwerking met de Theologische Universiteit Apeldoorn en het Hersteld Hervormd Seminarium. Zo'n veertig mensen woonden de conferentie in de Augustinuszaal van de TUU bij.

Een losmaking heeft een negatief imago gekregen, maar oorspronkelijk is het geen beladen term, zegt prof. dr. Van den Broeke. „Het is een neutrale aanduiding die feitelijk niets anders betekent dan dat een predikant wordt vrijgemaakt van zijn gemeente en na een beroepingsprocedure kan overgaan naar een nieuwe kerk.”

Losmaking is geen tuchtmaatregel, benadrukt de hoogleraar rechtstheologie en kerkrecht aan de TUU. „Toch ervaren bijna of helemaal losgemaakte predikanten vaak wel dat er een kruisje achter hun naam staat.”

Dat merkte ook mr. drs. J.W. Verwijs, die als directeur van de Bond van Nederlandse Predikanten van 2011 tot 2024 betrokken was bij 73 losmakingen binnen de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). „De verhalen van de predikanten hebben mij geraakt”, zegt hij. „Losmaking is altijd een moeilijk en pijnlijk scheidingsproces. Predikanten lopen een deuk op in hun zelfvertrouwen en verliezen reputatie. Ook treft het hun privéleven: de pastorie moet verlaten worden, ze durven niet meer door het dorp te fietsen en de losmaking levert inkomensschade op.”

Track record

„Ik ben me er altijd van bewust dat een losmaking mij ook kan overkomen”, zegt ds. P.D. van den Boogaard, dagvoorzitter van het symposium en beleidsadviseur kerkrecht binnen de Hersteld Hervormde Kerk (HHK). „Het lijntje is dun.”

De HHK heeft geen goede track record als het gaat om losmakingen, geeft hij aan. „Sinds het ontstaan van de HHK in 2004 zijn 21 predikanten losgemaakt. Daaronder vallen predikanten die zijn overgegaan naar een andere staat des levens, predikanten die zijn losgemaakt door middel van een tuchtmaatregel of predikanten die zijn overgegaan naar een ander kerkverband.”

Het aantal losmakingen in de HHK is de afgelopen tien jaar gestegen, aldus ds. Van den Boogaard. „Van 2005 tot 2015 lag het aantal op 1 predikant per jaar, inmiddels ligt het op 1,3 per jaar. Ten opzichte van de 78 gemeentepredikanten die de HHK heeft, is dat veel. Dat geeft stof tot nadenken.”

Om dit tegen te gaan, herschreef de HHK onder andere ordinantie 11 van de kerkorde, die gaat over de tuchtmaatregelen. „De procedures zijn versneld en duidelijker geworden en de deskundigheid is daardoor toegenomen”, aldus ds. Van den Boogaard.

„De HHK onderzoekt de mogelijkheid van losmaking van ambtsdragers”

Ds. P. van den Boogaard, beleidsadviseur kerkrecht HHK

Toch staan er nog steeds vragen open. Ds. Van den Boogaard: „In heel wat losmakingssituaties blijkt bijvoorbeeld dat de oorzaak ligt bij een dominante ouderling of diaken. Dergelijke ambtsdragers kunnen nu alleen via een tuchtmaatregel uit de kerkenraad verdreven worden. In de praktijk blijkt dan meestal dat niet de ambtsdrager, maar de predikant zijn biezen moet pakken.

We zijn aan het doordenken of dat anders kan, door bijvoorbeeld een losmakingsprocedure voor ouderlingen en diakenen te ontwikkelen.”

Mr. drs. J.W. Verwijs. beeld Erik Kottier

Prof. dr. C. van den Broeke (l.) en ds. P.D. van den Boogaard. beeld Erik Kottier

Publiek. beeld Erik Kottier

Kerkvisitatie

Onder de aanwezigen bevindt zich vrijdag ook ds. G. Rinsma, een predikant binnen de PKN die in 2019 gedwongen werd losgemaakt van de protestantse gemeente in Goutum en niet opnieuw beroepbaar gesteld werd. Na onafhankelijk psychologisch onderzoek herriep het generaal college voor de ambtsontheffing drie jaar later dat laatste besluit.

„Ik sta hier om te waken voor de integriteit van alle organen en in het bijzonder de kerkvisitatie”, zegt ds. Rinsma vrijdag. „Uit eigen ervaring weet ik dat er binnen de kerkvisitatie te weinig controle is, waardoor meningen feiten worden. Die kunnen vervolgens in het hele onderzoek meegenomen worden. en tot losmaking of ontzetting leiden.”

Mr. dr. K.W. de Jong, docent kerkrecht aan de Protestantse Theologische Universiteit, doet eveneens suggesties voor verbetering van de visitatiebezoeken. „De kerkvisitatie moet meer een vorm van bemiddelen worden en minder een rapportenmachine. Dat bemiddelen vraagt om deskundigheid, om ongelukken te voorkomen.”

Jantien Fröling, voorzitter van het classicaal college voor de visitatie van de classes Zuid-Holland Noord en -zuid binnen de PKN, geeft aan dat ze moeite heeft met het negatieve beeld dat van de kerkvisitatie geschetst wordt. „Er wordt vaak veel te laat een beroep op de visitatiecommissie gedaan. Als dat eerder gedaan wordt, zijn wij veel beter in staat om te bemiddelen. Dat is onze kerntaak. Natuurlijk gaat niet alles goed in de visitatie, maar er wordt hard gewerkt aan verdergaande professionalisering.”

„Als een kerkenraad of gemeente eenmaal een hekel krijgt aan de predikant, is dat niet meer te veranderen”

Ds. W.A. Zondag, predikant en bijzonder hoogleraar kerkrecht

Beroepingswerk

„Als de kerkenraad of gemeente eenmaal een hekel krijgt aan de predikant, is dat niet meer te veranderen”, zegt prof. dr. mr. W.A. Zondag, predikant in de Gereformeerde Gemeenten en bijzonder hoogleraar aan de TUA, in zijn bijdrage. „Daar moet je je als predikant bewust van zijn.”

In de (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Nederland) komt losmaking relatief weinig voor, geeft prof. Zondag aan. „Dat komt doordat er minder predikanten zijn. Daarnaast is het niet zo gewoon dat gemeenteleden commentaar leveren op de predikant, omdat men van mening is dat hij door God gezonden is en daarom geëerd moet worden.”

Gemeenten binnen de Gereformeerde Gemeenten zouden zich meer moeten bezinnen op het beroepingswerk, stelt de predikant tijdens de paneldiscussie. „Er is geen beroepingscommissie zoals de PKN heeft, bijvoorbeeld. De gemeente stemt soms over een predikant die ze nog nooit gehoord heeft. Er wordt ook niet getoetst of een predikant wel bij de gemeente past. Daardoor komen gemeenten soms voor onaangename verrassingen te staan zodra de predikant eenmaal bevestigd is.”